

Materializmus – idealizmus: az alap-felépítmény tézis

Az alap-felépítmény tézis I. A gazdasági változat

Az alap-felépítmény tézis:

- tetszőleges szellemi, ideológiai vagy kulturális jelenség bizonyos strukturális tényezők következménye

A tézis gazdasági megfogalmazása (Marx elemzése osztályérdekről és ideológiákról)

- a strukturális tényezők gazdasági természetűek – tipikusan:
 - termelési viszonyokban elfoglalt pozíció (pld: munkás, menedzser, tulajdonos)
 - anyagi erőforrásokkal való ellátottság mértéke
- A strukturális tényezők hatását gazdasági érdekek (Marxnál osztályérdek) közvetítik

Az alap-felépítmény tézis II. Az általánosított változat

A tézis általánosítása (empirikus kutatók gyakorlata)

- a strukturális tényezők lehetnek társadalmiak is – pld: kapcsolatháló összetétele, szegregáció, stb.

Az Y jelenség magyarázatára törekvő kutató összefüggést tapasztal

- Y jelenség és egy Z kulturális vagy ideológiai jelenség között
- Y jelenség és X strukturális (társadalm szerkezeti, anyagi) jelenség között

Az alap-felépítmény tézis következményei:

- Y valódi oka X, ezért Y és Z kapcsolata látszólagos - hamis okság
- Az Y és X közötti összefüggést Z közvetíti

példák:

Fiatalkori terhesség / szegénység kultúrája (Fernandez-Kelly)

- A szegénység kultúrája a szegénység következménye
- A fiatalkori terhesség valódi oka a szegénység (és nem a fekete kultúra)

Társadalmi integráció és kollektív tudat (Durkheim)

- Az öngyilkosság közvetlen oka a kollektív tudat gyengesége
- A kollektív tudat azért gyenge, mert megritkulnak a társadalom tagjai közötti kapcsolatok

A társadalmi elszigetelődés következményei (Lipset, de lásd még Fernandez-Kelly)

- Az erőszakos viselkedés oka a tolerancia hiánya
- A tolerancia társadalmi feltétele: gyenge / hídzerű kötések

A társadalmi struktúra (Whyte)

Magyarázandó jelenség: a szakrális interakciók szerkezete

- A katolikus olaszok nem közvetlenül Istenhez fordulnak kéréseikkel, hanem
- a szenthez fordulnak, abban a reményben, hogy
- a szent közbenjár Istennél

Magyarázat: a profán interakciók szerkezete

- Az emberek nem közvetlenül azokhoz fordulnak segítségért, akik illetékesek a segítségnyújtás ügyében,
- Az emberek közvetítőkhöz fordulnak, abban a reményben, hogy
- a közvetítő kijárja a segítséget az illetékeseknél

1. Miért adnak pénzt a szentnek?

- Fizetés NEM analógiája pld. a rendőrök megvesztegetésének
- A fizetés motívuma: egyház fenntartása, „az ünnep jól sikerüljön”

2. Miért rendezik meg a festát?

- Whyte interjúalanya: „Az ünnepséget azért tartjuk, hogy megújítsuk és megerősítsük az emberek hitét Istenben”
- Funkcionalista perspektíva:
 - Festa manifeszt funkciója nem érdekes
 - Festa látens funkciója: szolidaritás fenntartása

Intencionális és funkcionális magyarázatok

Manifeszt és látens funkciók

- Funkció = (társadalmi szempontból) kedvező következmény
- Manifeszt funkció = felismert és szándékolt következmény
- Látens funkció = nem felismert vagy nem szándékolt következmény

Intencionális és funkcionális magyarázatok

- Intencionális = a cselekvést a manifeszt funkció magyarázza
- Funkcionális = a cselekvést *valahogy* a látens funkció magyarázza